Suomen eduskunta
Ympäristövaliokunta (YmV@eduskunta.fi)

Asiantuntijakuuleminen ympäristövaliokunnassa - lyijyhaulien käytön rajoittaminen kosteikoilla

Lyijy on EU:n CLP-asetuksen ((EY) N:o 1272/2008) mukaan ihmisen terveydelle ja ympäristölle vaaralliseksi luokiteltu raskasmetalli. Lyijyn käyttöä ja sille altistumista on rajoitettu lainsäädännöllisin toimin jo pitkään. Lyijy on monissa käytöissä jo korvattu muilla materiaaleilla ja/tai tekniikoilla, mutta se on kuitenkin edelleen tietyissä käytöissä tarpeellinen ja vaikeasti korvattava aine. Lyijyä on perinteisesti käytetty myös ammusten raaka-aineena, mutta se on jo osittain korvattu muilla aineilla (esim. teräs, vismutti, volframi, kupari). Esimerkiksi Tanskassa lyijyhaulien käyttö on jo kokonaan kielletty.

EU:n kemikaalisääntelyn tavoitteiden mukaisesti lyijyn käyttöä pyritään edelleen vähentämään siellä, missä korvaavia aineita ja/tai tekniikoita on käytettävissä. Kun EU:n kemikaaliasetus REACH:n ((EY) N:o 1907/2006) rajoitusprosessissa tarkastellaan jonkin haitallisen aineen korvattavuutta, arviossa huomioidaan myös rajoituksen teknis-taloudelliset näkökulmat. Tämä ns. sosioekonominen analyysi jää usein (kuten esim. tämän lyijyhaulirajoituksen kohdalla) Suomen näkökulmasta varsin yleiselle tasolle. Suomessa toimivaltaisella viranomaisella (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes) tai kemikaalilainsäädännön vastuuministeriöillä ei ole resursseja tehdä tarkempaa kansallista analyysia.

Nyt REACH-asetuksen mukaisten, kaikkia EU:n jäsenvaltioita koskevien rajoitusten joukkoon ehdotetaan lisättäväksi myös lyijyn käyttöä kosteikkoalueilla käytettävissä haulikonpatruunoissa koskeva rajoitus. Euroopan komission ehdottaman rajoituksen taustalla on havainto, että lyijyhaulien metsästyskäytön seurauksena on EU:n laajuisesti todettu liiallista lyijyaltistumista sekä ihmisissä että ympäristössä, erityisesti muuttavissa vesilinnuissa. Komission helmikuussa 2019 antama rajoitusehdotus koskee lyijyhaulien käyttö- ja hallussapitokieltoa kosteikkoalueilla tapahtuvassa metsästyksessä. Rajoitusehdotuksesta on keskusteltu pitkään, ja siitä mahdollisesti äänestetään 23.6.2020 Webex-kokouksena järjestettävän REACH-komitean kokouksen jälkeen kirjallisessa menettelyssä.

Rajoitusesitykseen sisältyvän vaihtoehtoisen mallin mukaan sellaiset jäsenmaat (ml. Suomi), joiden pinta-alasta yli 20 % on kosteikkoa rajoitusesityksen määritelmän mukaisesti, voisivat jo nyt siirtyä ns. täyskieltoon, joka koskisi myös muita kuin kosteikkoalueita. Muut jäsenmaat seuraisivat perässä ns. kakkosvaiheen lyijyammusrajoituksen myötä (koskee myös muita ammustyyppejä ja kalastusvälineitä). Suomessa lyijyhaulien käyttöä on jo rajoitettu metsästyslain nojalla tiettyjen vesilintujen metsästyksessä vuodesta 1996 lähtien. Komission esittämä rajoitus olisi suppeimmillaankin kansallista kieltoa laajempi.

Lyijyn käyttöä on tarpeen rajoittaa ihmisen ja/tai ympäristön altistumiseen johtavissa käytöissä silloin, kun kyseisestä käytöstä on todettu aiheutuvan riskiä, ja kun myös sosioekonomisesta näkökulmasta soveltuvia korvaavia aineita ja/tai tekniikoita on käytettävissä. Tässä tapauksessa ehdotettu rajoitus on edellä mainittuja perusteita tarkastellen lähtökohtaisesti hyväksyttävissä, mutta rajoituksen muotoilu on kuitenkin sellainen, että sen valvonta olisi Suomessa käytännössä mahdotonta. Myöskään tiettyjä jäsenmaita koskeva optio lyijyhaulien välittömään täyskieltoon siirtymiseksi ei ole optimaalinen ratkaisu. EU:n kemikaalilainsäädäntö on ns. täysharmonisoitua lainsäädäntöä, ja nyt esitetty vaihtoehtoinen malli rikkoisi sisämarkkinoiden yhdenmukaisuuden periaatetta. Suomen kielteinen kanta on näin ollen perusteltu.

Neuvotteleva virkamies *Hanna Korhonen*